

Список літератури:

1. Кредитная экспансия и управление кредитом : [учебное пособие] / Под ред. О.И. Лаврушина. – М. : КНОРУС, 2013. – 264 с.
2. Финансы и кредит : [электронный учебник] / Под ред. Т.М. Ковалевой. – М. : Кнорус, 2010. – 358 с.
3. Кузнецова Л.В. Кредитный менеджмент : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / Л.В. Кузнецова. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2007. – 332 с.
4. Swiston A.A US Financial Conditions Index: Putting Credit where Creditis Due // IMF Working Paper. – 2008. – June.

Соколовский Е. А.

Одесский национальный экономический университет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ИПОТЕЧНОГО ЖИЛИЩНОГО КРЕДИТА

Резюме

Статья посвящена теоретико-методологическим основам функционирования ипотечного жилищного кредита. Определены базовая распределительная функция кредита и специфические, присущие жилищному ипотечному кредиту: формирования рынка жилья, инвестиционная, стимулирующая и социальная. Исследована социальная функция как наиболее специфическая, так как на ее основе формируется социальная ответственность всех субъектов на рынке жилья: государства, банков, заемщиков. Предложено определение качественных и количественных границ банковского ипотечного кредита; обосновано, что кредит играет роль эффективного рычага экономического роста только при соблюдении требований принципов жилищного ипотечного кредитования.

Ключевые слова: ипотечный кредит, жилищная ипотека, функция, принцип, социальная ответственность.

Sokolovskiy E. A.

Odessa National Economic University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF HOUSEHOLDS MORTGAGE LENDING

Summary

Theoretical and methodological principles of mortgage credit functioning are considered in the article. The basic distribution function and specific functions of mortgage lending are defined: the formation of the housing market, investment, stimulating and social function. Social function is defined as the most specific, because on its basis forming social responsibility of all participators of housing market: state, bank, borrowers. Qualitative and quantitative indicators of the limits of mortgage lending are developed. It is justified that the lending serves as an effective incentive of economic growth only if it adheres to the principles of the mortgage lending.

Key words: mortgage lending, residential mortgage, function, principles of social responsibility.

УДК 336.717.061

Сукрушева Г. О.

Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

БАНКІВСЬКИЙ РИЗИК ЯК ФАКТОР ДЕКАПІТАЛІЗАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Досліджено теоретичну сутність поняття «декапіталізація банку». Нестабільність банківської системи України та кризові явища в економіці призвели до масової збитковості та втрати ліквідності більшістю кредитних установ країни, а в деяких випадках і до банкрутства. Характерною рисою сучасної банківської кризи є істотне погіршення банківських балансів, зростання частки проблемних кредитів і проблемних активів у цілому.

Ключові слова: Національний банк України, комерційні банки, депозитні операції, кредитні операції, ліквідність банків, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, банківський ризик, процентні витрати, комісійні витрати.

Постановка проблеми. Від стабільності банківської системи залежить розвиток економіки країни в цілому, тому держава повинна застосовувати ефективні інструменти її регулювання з метою недопущення банківської кризи для гарантування економічної безпеки, зростання економіки та добробуту населення. Для забезпечення стабільності банківської системи необхідно розробити

злагоджений механізм діяльності Національного банку України та комерційних банків із метою недопущення їх декапіталізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття капіталізації банків дослідження багатьма відомими науковцями: А. Завгородньою [1], А. Благодатиним [2], Д. Розенбергом [3], О. Островською [4] та ін., однак поняття декапі-

талізації розглянуто лише І. Бланком [5]. Дослідженню теорії та практики банківських ризиків сприяють праці вітчизняних та зарубіжних учених-економістів А. Тавасієва [8], А. Меншової [9], І. Нідзельської [11]. Проте у зазначених працях висвітлено аспекти управління кредитними ризиками, але відсутній їх зв'язок із декапіталізацією банків.

Мета статті полягає в аналізі проблем декапіталізації банківської системи за останній період визначенні основних методів зниження банківських ризиків із метою подолання банківської кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблемою банківської системи України є декапіталізація банків. На таку ситуацію вплинули стрімка девальвація національної грошової одиниці, скорочення експортних операцій, обмеження Національним банком України валютних операцій як для фізичних, так і для юридичних осіб, збільшення кількості неповернених кредитів, тобто підвищення рівня кредитного ризику в банківській системі. На рис. 1 представлено морфологічну оцінку поняття «декапіталізація банку» на основі тлумачення понять «капіталізація» та «декапіталізація».

Нині на банківську систему великий вплив має недовіра клієнтів. Так, станом на 20 вересня 2015 р., за даними Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [6], в Україні: банків із тимчасовою адміністрацією – 10 одиниць; банків, що ліквідуються – 55; банків, ліквідація яких завершена, – 31; банків, які було продано інвесторам після введення тимчасової адміністрації – один. При цьому лише за вісім місяців 2015 р., за даними НБУ, кількість банків, які мають банківську ліцензію, зменшилась зі 163 на 01.01.2015 р. до 126 на 01.09.2015 р., тобто на 37 банківських установ [7].

Стосовно комерційних банків, то особливої актуальності набуває проблема ризиків неповернення кредиту. Банківські труднощі можна подолати, лише ґрунтуючись на системному підході до управління банком у цілому та прогнозуючи і долаючи можливі кредитні ризики зокрема. Банкрутство комерційних банків – типове явище для економік багатьох країн світу. Проблема полягає в тому, що клієнтам банківських установ важко визначити справжній фінансовий стан банку, в якому відкрито його рахунок, або виявити передумови настання важкого фінансового стану в банку. Ні розмір статутного капіталу, ні довгий строк

роботи на банківському ринку, ні розміри самої банківської установи зі значною кількістю філій та відділень не є запорукою стабільної роботи банку та фінансової стійкості. Простих показників, якими могли користуватися клієнти і які б давали змогу об'єктивно оцінити фінансовий стан банків, на даний час не існує. Непередбачуваність визнання Національним банком України неплатоспроможності окремих банківських установ, курсових валютних ризиків та можливості втрати частини фінансових коштів призводить до недовіри до банківської системи України. Це, своєю чергою, призводить до незбалансованості функціонування банківської і фінансової систем [8].

Стратегічні наміри Національного банку України щодо реформи та оздоровлення банківської системи свідчать про подальше скорочення кількості банків не лише шляхом виведення їх із ринку, а і шляхом поглинання один одного та об'єднання банків для досягнення більших можливостей [9]. У табл. 1 представлено аналіз п'яти найбільших комерційних банків України, які за сукупністю активів перевищують дві третини активів комерційних банків України.

Ризик є невід'ємною складовою частиною в будь-якій сфері економічної діяльності. Недостатнє усвідомлення цього нерідко приводить до

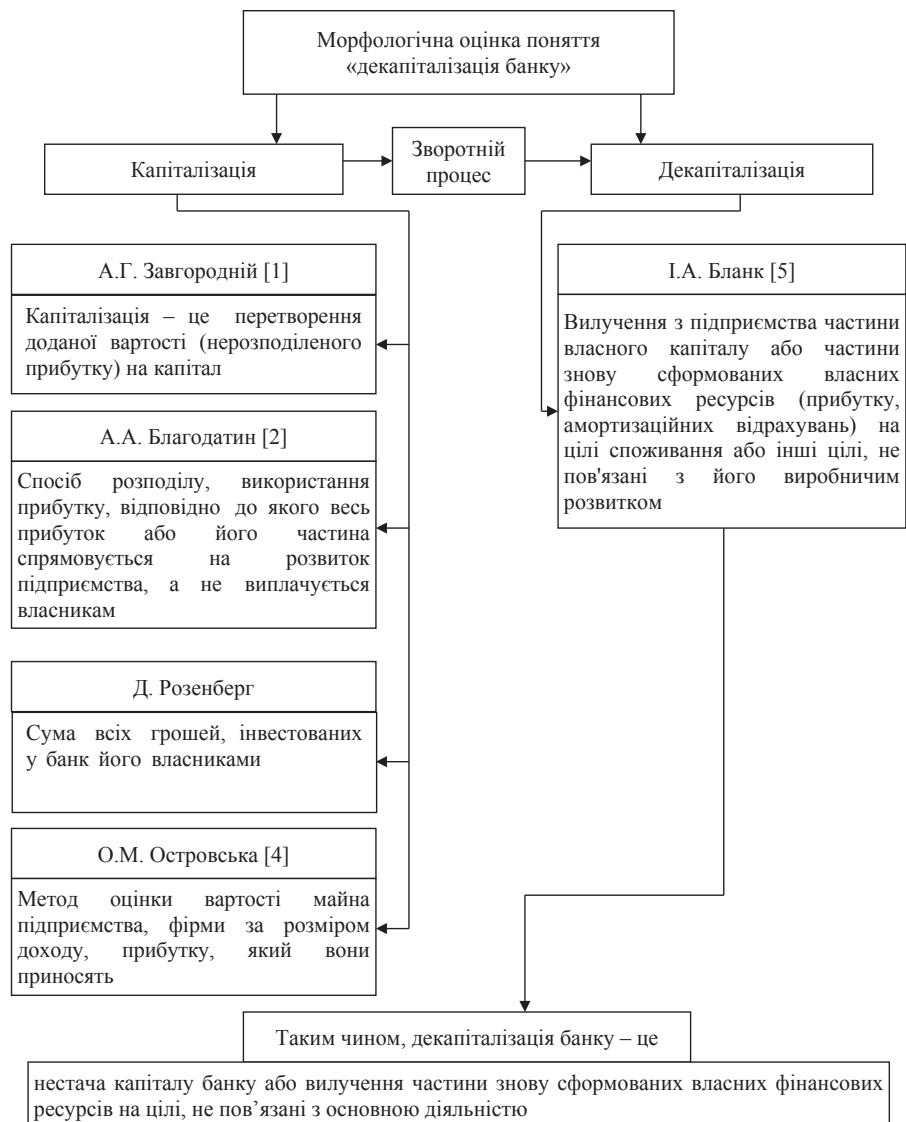

Рис. 1. Морфологічна оцінка поняття «декапіталізація» банку

сумних наслідків. Що ж до банківської справи, то її неможливо уявити без ризику. Тобто під час функціонування комерційних банків ризик є постійною складовою частиною. Будь-яке рішення в банківській діяльності, що заслуговує на увагу, обтяжене ризиком, бо фінансова сфера загалом і банківська справа зокрема є дуже чутливою не лише до різноманітних економічних чинників, а й до соціальних, політичних тощо. Отже, у банківській діяльності йдеться не про те, щоб взагалі уникнути ризику, найважливіше завдання банківського менеджменту полягає в тому, щоб найти оптимальне співвідношення між прибутком, ризиком, ліквідністю. Відповідно, постають проблеми кредитних ризиків та розробки напрямів їх подолання [11].

На основі даних табл. 1 можна зробити висновок, що всі банки отримали великі збитки в 2014 р., окрім «ПриватБанку», котрий отримав прибуток у розмірі 247 млн. грн. У 2012–2013 рр. спостерігалось збільшення прибутків у всіх п'яти банках.

Процентні витрати займають найбільшу питому вагу у витратах будь-якого банку. Мають тенденції до збільшення кожного року в «ПриватБанку», «Укресімбанку», «Ощадбанку» на 22,24%, 40%, 46,79% відповідно в 2014 р. порівняно з 2013 р., але в таких двох банках з іноземним капіталом, як «Райффайзен Банк Аваль» і «Укрсіббанк», ці витрати поступово зменшуються на 11,69% і 16,26% відповідно. Ці витрати включають у себе проценти: за рахунками клієнтів; за коштами банків; за випущеними єврооблігаціями; за іншими запозиченими коштами; за субординованим боргом; за випущеними борговими цінними паперами.

Всі без винятку банки збільшили свої комісійні витрати в 2014 р. порівняно з 2013 р. Найбільше ці витрати збільшили «ПриватБанк» і «Райффайзен

Банк Аваль» – на 190 297 тис. грн. і 142 812 тис. грн. відповідно.

Найбільший обсяг операційних витрат у 2014 р. понесли «ПриватБанк» і «Укресімбанк», тобто два державні банки, і збільшилися у 2014 р. порівняно з 2013 р. на 40,23% і 160,34% відповідно. Найменший показник збільшення операційних витрат спостерігається в «Укрсіббанку» – лише на 1,73%. Така ситуація склалася за рахунок девальвації національної грошової одиниці.

Процентні витрати складають 62,17%, уже потім ідуть операційні витрати –34,14%, а комісійні витрати займають лише 3,68%. Оскільки процентні витрати займають найбільшу питому вагу у витратах банків, необхідно більш детально їх розглянути, щоб надати рекомендації щодо діяльності банків.

Найбільша кількість процентних витрат щодо строкових депозитів у фізичних осіб має «ПриватБанк», а це означає, що цей банк має більшу за всіх кількість депозитів в Україні і питома вага становить 61,37% від загальної кількості процентних витрат та найбільшу заборгованість перед НБУ серед інших банків України, питома вага яких становить 13,89%. Також варто зазначити, що найбільший субординований борг має «Укрсіббанк» – майже 37%, «Ощадбанк» має найбільшу заборгованість перед іншими банками і фінансовими організаціями – 34,6%, а також «Райффайзен Банк Аваль» має 50% інших процентних витрат.

Після проведеного аналізу можна зробити висновки, що ситуація, яка склалася у банківській системі, негативно відбилася на результаті діяльності більшості успішних банків нашої країни. Із п'яти проаналізованих банків лише «ПриватБанк» отримав прибуток у 2014 р. Також необхідно відзначити, що в усіх банках збільшилися витрати. Оскільки найбільшою питома

Таблиця 1

Аналіз діяльності п'яти найбільших банків України за 2011–2014 рр. [10]

Назва банку	Прибуток, млн. грн.				Абсолютне відхилення, тис. грн.		
	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2012-2011 рр.	2013-2012 рр.	2014-2013 рр.
Аналіз прибутку							
ПриватБанк	1425	1 532	1 855	247	107	323	-1608
Укресімбанк	131	137	200	-11249	6	63	-11449
Ощадбанк	1 092	662	711	-10015	-430	49	-10726
Райффайзен Банк Аваль	595	319	1 017	-4245	-276	698	-5262
Укрсіббанк	-812	20	70	-1085	832	50	-1155
Процентні витрати							
ПриватБанк	-8846283	-10838352	-1478375	-18366543	-19929	-3945123	-3583068
Укресімбанк	-4141473	-4133212	-5298910	-7418553	8261	-1165698	-2119643
Ощадбанк	-3928676	-4782949	-5686401	-8347271	-854273	-903452	-2660870
Райффайзен Банк Аваль	-2286198	-2361507	-1988482	-1755956	-75309	373025	232526
Укрсіббанк	-2185969	-1515370	-1255635	-1051 443	670599	259735	204192
Комісійні витрати							
ПриватБанк	-672479	-573151	-902158	-1092455	99328	-329007	-190297
Укресімбанк	-112216	-113559	-132124	-168359	-1343	-18565	-36235
Ощадбанк	-221484	-246251	-270382	-330313	-24767	-24131	-59931
Райффайзен							
Банк Аваль	-197709	-239817	-344010	-486822	-42108	-104193	-142812
Операційні витрати							
ПриватБанк	-5081564	-5586216	-7094083	-9948342	-504 652	-1507867	-2854259
Укресімбанк	-986441	-1235257	-1357822	-3534936	-248 816	-122565	-2177114
Ощадбанк	-2576565	-3171116	-3488185	-4238638	-594 551	-317069	-750453
Райффайзен Банк Аваль	-1112308	-1182970	-1016281	-1493693	-70662	166 689	-477412

ваги у структурі витрат банків займають процентні витрати і вони збільшуються найбільше, це означає, що банки отримали кредитні кошти від інших банків, також виплачують відсотки від залучених депозитів у фізичних і юридичних осіб та міжнародних організацій, щоб продовжити своє функціонування. Негативні тенденції, які сформувалися у 2014 р., продовжилися в 2015 р. через руйнацію промислових та інфраструктурних об'єктів на сході України в результаті воєнних дій та у зв'язку зі зменшенням зовнішнього попиту, зокрема через погіршення торгових відносин із Російською Федерацією, а також падіння внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту. Після звітної дати гривня значно девальвувала по відношенню до основних іноземних валют, зокрема станом на 15 березня 2015 р. курс гривні до долара США виріс до 21,616059 грн. за 1 долар.

Необхідно здійснити такі заходи для зниження банківських ризиків та недопущення декапіталізації банків:

1) здійснити адаптацію кредитної політики до ринкових вимог і внутрішньобанківських потреб;

2) досягнення і дотримання надійної структури кредитного портфеля;

3) зробити більш складний і жорсткий порядок створення та ліцензування банків і банківських об'єднань, розроблення та запровадження процедури акредитації філій іноземних банків і надання їм банківської ліцензії; посилення ліцензійних вимог щодо здійснення банками окремих операцій;

4) передбачити курси підвищення кваліфікації робітників, особливу увагу приділити матеріальному стимулюванню працівників банківського нагляду;

5) зробити більш прозорою банківську систему, тобто здійснювати роз'яснення через засоби масової інформації суті звітності про діяльність банку, яка публікується;

6) зменшити витрати за рахунок залучення більш дешевих залучених коштів; скорочення накладних витрат;

7) оптимізувати систему управління ризиками, що дасть змогу завчасно їх виявляти і мінімізувати.

Першочерговим завданням комерційних банків є подальше нарощування капіталу, забезпечення дохідності і, як результат, прибутковості своєї діяльності, забезпечення посилення довіри до банків, підвищення рентабельності, розширення і підвищення якості пропонованих клієнтам послуг. Це приведе до поліпшення їх фінансового стану і, як наслідок, забезпечить ефективний розвиток самих банків і банківської системи України в цілому.

Висновки. Стан української банківської системи в переважній більшості є наслідком негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Якщо ж почати зменшувати вплив якихось окремих факторів, то це, скоріш за все, не призведе до загального покращання роботи системи. Отже, проведення заходів та реформ повинно мати системний характер. Ситуація, коли існує недовіра з боку клієнтів по відношенню до банківських установ, грає важливу роль у тому, щоб забезпечити стабільну діяльність банківської системи. Тому в найближчій перспективі вирішення цього питання є пріоритетним для керівництва Національного банку України, а також для керівництва кожної окремої банківської установи. Робота, яка проводиться Національним банком України і яка направлена на встановлення стандартів прозорості функціонування банківської системи та додержання норм законів кожним банком, у подальшому буде мати позитивний ефект для оздоровлення та стабілізації банківського сектору. Також стабілізуючим фактором виступає програма відшкодування втрачених заощаджень та діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Список літератури:

1. Завгородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк. – Львів : Львівська політехніка, 2005. – 714 с.
2. Благодатин А.А. Финансовый словарь / А.А. Благодатин, А.М. Лозовский, Б.А. Райзбер. – М. : ИНФРА-М, 2006. – IV, 378 с.
3. Розенберг Д. Словарь банковских терминов / Д. Розенберг ; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 360 с.
4. Островская О.М. Банковское дело: Толковый словарь / О.М. Островская. – М. : Гелиос АРВ, 1999. – 400 с.
5. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1998. – 480 с.
6. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.fg.gov.ua/>
7. Оцінка політики у сфері державного боргу, проведена Міністерством фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?&art_id=398647&cat_id=398646
8. Тавасиев А.М. Специальные антикризисные меры в механизмах банковского управления / А.М. Тавасиев // Банковское дело. – 2013. – № 4. – С. 13–20.
9. Меньшова А.Ю. Причины возникновения та шляхи запобігання банкрутству комерційного банку : [монографія] / А.Ю. Меньшова. – Х. : ХДТУБА, 2012. – С. 146.
10. Асоціація українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aub.org.ua/>
11. Нідзельська І.А. Кредитні ризики та їх наслідки для банківської системи України в умовах поглиблення фінансової кризи / І.А. Нідзельська // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 102–108.

Сукрушева А. О.

Харьковский институт финансов

Киевского национального торгово-экономического университета

БАНКОВСКИЙ РИСК КАК ФАКТОР ДЕКАПИТАЛИЗАЦИИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ УКРАИНЫ

Резюме

Исследовано теоретическая сущность понятия «декапитализация банка». Нестабильность банковской системы Украины и кризисные явления в экономике привели к массовой убыточности и потере ликвидности большинством кредитных учреждений страны, а в некоторых случаях и к банкротству. Характер-

ной чертой современного банковского кризиса является существенное ухудшение банковских балансов, рост доли проблемных кредитов и проблемных активов в целом.

Ключевые слова: Национальный банк Украины, коммерческие банки, депозитные операции, кредитные операции, ликвидность банков, Фонд гарантирования вкладов физических лиц, банковский риск, процентные расходы, комиссионные расходы.

Sukrusheva A. O.

Kharkiv Institute of Finance
of Kyiv National University of Trade and Economics

BANK RISK AS A FACTOR OF DECAPITALIZATION OF UKRAINIAN COMMERCIAL BANKS

Summary

The theoretical essence of such notion as bank "decapitalization" is studied. The instability of the banking system of Ukraine and crisis phenomenon in the economic have led to a massive unprofitability and loss of liquidity by the majority of credit institutions in the country, and in some cases, to the bankruptcy. A characteristic feature of the modern banking crisis is a significant deterioration in bank balance sheets, the growth of a share of troubled loans and distressed assets in general.

Key words: National Bank of Ukraine, commercial banks, deposit operations, credit operations, liquidity of banks, the Deposit Insurance Fund, bank risk, interest expenses, commission expenses.

УДК 336.663

Юрій С. М.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ

Уточнено зміст термінів «оборотний капітал», «оборотні активи», «оборотні кошти», які часто використовуються в теорії та практиці як синоніми. Акцентовано увагу на підходах до визначення сутності оборотного капіталу, які існують у сучасній науковій та навчально-методичній літературі. Визначено функції, які доцільно виконувати для досягнення поставлених завдань щодо формування та ефективного використання оборотного капіталу.

Ключові слова: капітал, оборотний капітал, оборотні активи, оборотні кошти, грошові кошти, виробничі фонди, фонди обігу.

Постановка проблеми. У сучасній науковій літературі немає однозначного визначення сутності оборотного капіталу. Його по-різному трактують представники економічної теорії та спеціальних і галузевих економічних наук залежно від мети та завдань дослідження. Понятійно-категорійний апарат, що застосовується в різних науках, характеризується суттєвими відмінностями та суперечностями. Це вимагає дослідження історико-економічної думки щодо розуміння його змісту та призначення, що необхідно для пояснення не лише фінансово-економічної сутності самого оборотного капіталу, а й специфіки кругообігу, особливостей та джерел його формування, виявлення умов ефективного використання у різних галузях національної економіки в ринкових умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні основи сутності оборотного капіталу закладено в наукових працях як класиків економічної науки, так і в дослідженнях вітчизняних учених таких як: О. Бем-Баверк [1], Е. Боді [3], Дж.К. ван Хорн [6], Дж.Б. Кларк [9], К. Маркс [11], А. Маршал [12], Дж.С. Милль [13], С. Фишер [17], В.В. Буряковський [5], Ю.Н. Воробйов [7], В.Г. Маргасова [10], О.П. Пархоменко [14], Л.В. Рудюк [16] та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на проведені дослідження щодо розкриття економічної сутності

оборотного капіталу, варто й надалі здійснювати наукові і практичні пошуки в цьому напрямі, оскільки це є важливою передумовою його формування та ефективного використання в процесі діяльності промислових підприємств.

Мета статті полягає в уточненні понятійного апарату в частині розмежування змісту термінів «оборотний капітал», «оборотні активи», «оборотні кошти», які часто використовуються в теорії та практиці як синоніми, визначенні економічної сутності оборотного капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оборотний капітал є складовою частиною більш широкого поняття «капітал», яке має складну економічну, філософську й правову природу. У спеціальних науках розкриваються різні аспекти змісту даного поняття: філософський (абсолютна форма багатства; накопичене багатство; джерело зростання багатства); соціально-економічний (відносини експлуатації між капіталістом та найманим робітником; засіб експлуатації); підприємницький (фактор або ресурс виробництва; вартість, що приносить додану вартість; джерело доходу; ресурс, що має споживчу та мінову вартість); фінансовий (грошові кошти у процесі виробництва та обігу; універсальний товар ділового світу; ресурс, що конвертується в грошові цінності); бухгалтерський (грошова вартість, відображена на рахунках підприємства; майно організації; частка в